

Rögnarödskon

Om Gustav Larsson hade varit lite mindre ko-frälst, hade han kanske inte ens höjt på ögonbrynen när han fick syn på de svultna djuren i Färingtofta en dag för 28 år sedan. Men han hade själv haft mjölkkor och var desutom engagerad i bevarandet av rödkullan.

Korna var alldeles utmärklade. Desutom såg de inte ut som andra, och gentypling bekräftade senare att de var något för sig själva. Gustav bad ägaren att få köpa dem men fick ett bestämt nej. Två år senare hade vanvården gått så långt att polisen hämtade djuren till Scani Kävlänge. Där visste de att Gustav var intresserad av att bevara gamla raser och ringde honom. När han kom dit hade kalvarna redan slaktats, men det fanns kvar sju eller åtta kor som var dräktiga. Han köpte dem och hyrde

ett stall åt dem i Rögnaröd.

När det blev dags för kalvning, var det några kor som inte klarade sig. Men en av de sju första kalvarna var en tjur och nästa år blev det

två kalvar till. Rasen hade då överlevt ännu ett par år. Men djuren och ansvaret måste spridas, så Gustav letade efter köpare som tog väl hand om dem och förstod deras värde. Trots det hamnade vissa av dem i orätta händer, och då fick Gustav se till att de kom tillbaka – en gång genom att kidnappa dem från den beställda slaktbilen!

Men låt oss gå tillbaka i tiden för att få perspektiv på det hela. Sedan jordbruket infördes har nötboskapen anpassats till lokalt klimat, terräng och bete, så kallat "in situbevarande", och på det viset utvecklats till olika varianter. Med industrialismen och ökande ekonomiska krav och tillgång till semintjurar har dessa konkurrerats ut av fr.a. holstein-frisisk låglandsboskap, de svartvita kor som många betraktar som urskånska, samt den svenska röda boskapen (SRB). Efter andra världskriget har också köttkor kommit in och dominerar nu i kostal-

Så kom Håkan Hallanders bok Svenska Lant-raser 1989 och Riokonventionen om biologisk mångfald som trädde i kraft 1993. Jordbruksverket gav bidrag till olönsamma raser som löpte risken att dö ut, och det inledde ett nytt kapitel. Fjällko och rödkulla var redan kända, och på 90-talet upptäcktes rester av ytterli-

Ringamåla och Granemåla i Blekinge och Loshult i nordöstra Skåne. Sedan finns en besättning på Stora Risten utanför Öregrund i Roslagen. De ser ut som ringamåla och kan ha kommit dit med båt efter laxfiske söderöver. Inaveln har gett dem dålig fertilitet, men Gustav har bidragit med en tjur för att avhjälpa det.

Inavel är egentligen ofrånkomligt i dessa små populationer, men djuren har ändå ofta förvånansvärt god hälsa, säkert därför att de som gick på skogen självdog om de var lytta eller sjuka. De är också lätttröliga och klarar sig på magert bete. De ger inte mycket mjölk men det blir mycket ost av den mjölken, vilket kan ha hjälpt många människor att överleva vintern. Till lantrasdjurens egenheter hör också att de lägger på sig fett snabbt och kan bli mycket stora om de tas väl om hand. Ringamålatjuren Buba vägde 1480 kilo.

Kan det finnas fler rester av de gamla nöten att upptäcka? Det är inte troligt, svarar Gustav och tillägger att räddningen inte alls är rodd i hamn. Utaveln går dåligt, och allt som allt finns det bara omkring 130 ringamålakor med de fyra undergrupperna inräknade. De 7–8 som betar i Rögna-röd är de enda som är kvar av den ursprungliga rögna-rödskon.

Tack till Gustav Larsson för faktakoll!

Måns Sjöberg

Buba

gare några gamla raser. Också andra djurslag som präglats av insitubevarande inleddes under statligt skydd.

De nyfunna kriterierna kallas för rögna-röds-ko och räknas som en av fyra undergrupper till ringamålakon. De andra tre kommer från